

אבל **הכא** הרי מתחילה ידעה האשה שכתובתה פחותה וקא מחלה.

אחתיה דרמי בר חמא הות נסיבא לרב אויא [אחותו של רמי בר חמא נשואה היתה לרבי אויא] —

א-ת **אירכס כתובתה** [אבדה לה שטר כתובתה]!

אתו רב אויא ואשתו לקמיה דרב יוסף.

אמר להו רב יוסף: הכי אמר רב יהודה אמר שמואל על משנתנו:

זו ששנינו במשנתנו: כל הפוחת לכתולה ממאתים ולא למנה ממנה ואפילו במקום שאין התנאי קיים — הרי זו בעילת זנות, מפני שלא סמכה דעתא של האשה:

דברי רבי מאיר הם, ולשיטתו אכן הוא הדין אם אבד שטר כתובתה, אף על פי שיכולה היא לגבות בלא שטר כיון שהכתובה תנאי בית דין היא, מכל מקום כיון דלא סמכא דעתה, כי היא חוששת שמא יאמר "פרעתי", הרי בעילתו בעילת זנות.

אבל חכמים אומרים: משהא אדם את אשתו

אפילו **שתיים ושלוש שנים** (1) **בלא שטר** (2) **כתובה**, ואין הם חוששים לסברת "לא סמכה דעתא", והלכה כמותם.

אמר ליה אבבי לרב יוסף: והא אמר רב נחמן אמר שמואל: הלכה כרבי מאיר בגזירותיו!? (3)

מששמע רב יוסף כן, אמר לרב אויא: **אי הכי שהלכה כרבי מאיר, זיל בתוב לה, לך וכתוב לאשתך כתובה חדשה.**

כי אתא רב דימי, אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יחושע בן לוי משום בר קפרא:

מחלוקת דרבי יהודה ורבי יוסי בפוחת לכתולה ממאתים זו ולא למנה ממנה — בכרייתא שהובאה לעיל נו ב, שרבי יהודה סובר אם לא כתבה לו התקבלתי, ואמרה על פה אין התנאי קיים, ורבי יוסי סובר, שאפילו בעל פה התנאי קיים — אינו אלא בתחלה.

אבל בסוף שכבר זכתה בחיוב הכתובה, לדברי הכל — ואפילו לרבי יוסי — **אינה מוחלת** (4) בעל פה אלא אם כן תכתוב שובר, (5) ומפרש לה ואזיל מאי "תחלה" ומאי

ותירץ: "דהכא נמי צד גזירה איכא קצת, דגזר היכא דתנאו בטל אטו היכא דתנאו קיים", [וראה מה שתמה עליו רבינו עקיבא איגר בדרוש וחדוש, ובמה שביאר].

וצריך לפרש, דגם כשנאבד שטר הכתובה הוא משום אותה גזירה, שאם לא כן לא היה לנו לאסור להשהות את האשה בלא שטר כתובה.

4. מלשון הגמרא משמע שלרבי יוסי מועלת אמירתה בעל פה מדין מחילה ולא מדין הודאה [ראה בזה בהערות שבמשנה], וראה היטב בריטב"א מה שכתב כאן בסוגיא.

5. כי רק בתחלה שעל מנת כן היא נכנסת לביאה

הגמרא אינו כן, ולא חשש תנא קמא אלא לאובדן המטלטלין ולא לפחיתת דמיהם.

1. "שתיים ושלוש שנים" לאו דוקא, אלא אפילו יותר, אלא שדיברו בלשון בני אדם, תוספות.

2. נתבאר על פי הריטב"א.

3. פירש רש"י: בדבר שהוא מחמיר על דבר תורה באיסור והיתר על ידי גזירת דבריהם.

והקשה הריטב"א: והרי לא שייך לשון גזירה אלא בדבר שהוא אסור משום גזירת דבר אחר, ואילו כאן בכתובה אין זו גזירה משום דבר אחר?!?

”סוף”.

ורבי יוחנן אמר: **בין בזו ובין בזו** בין בתחלה ובין בסוף מחלוקת, שאפילו בסוף סובר רבי יוסי שיכולה היא למחול בעל פה!

אמר רבי אבהו: לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן [לי פירש רבי יוחנן], דאנא [רבי יוחנן] ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהרדי [איננו חלוקים], כי:

מאי “בתחלה” דקאמר רבי יהושע בן לוי שבו בלבד הוא שנחלקו: היינו תחלת חופה.

ומאי “סוף” דקאמר רבי יהושע בן לוי שבו לא נחלקו ולכולי עלמא אינה מוחלת: היינו סוף ביאה.

כלומר: לפי שיטתו של רבי יהושע בן לוי: מחלוקתם היא מתחלת חופה ועד סוף חופה, אבל אם כבר בא עליה — לא. (6)

וכי קאמינא אנא: **בין בזו ב”תחילה” ובין בזו “בסוף” מחלוקת, היינו:**

”תחלה” היינו תחלת חופה, ו”סוף” היינו: סוף חופה דהיא תחילת ביאה כלומר: שהיא קודם ביאה, (7) ונחלקו בין בזו ובין בזו, אבל ב”סוף” של רבי יהושע בן לוי דהיינו סוף ביאה, לעולם לא נחלקו שאינה מוחלת, וכרבי יהושע בן לוי.

כי אתא רבין, אמר רבי שמעון בן פזי אמר

רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא באופן אחר מדברי רב דימי:

מחלוקת דרבי יהודה ורבי יוסי לבסוף, אבל בתחלה, דברי הכל — ואפילו רבי יהודה מודה שהיא — מוחלת ואפילו בעל פה!

ורבי יוחנן אמר: **בין בזו ובין בזו** — בין “בתחלה” ובין “בסוף” — מחלוקת.

אמר רבי אבהו: לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן, דאנא [רבי יוחנן] ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהרדי, כי:

מאי “לבסוף” דאמר רבי יהושע בן לוי שנחלקו בה: היינו סוף חופה. (8)

ומאי “תחלה” דרבי יהושע בן לוי שלא נחלקו בה, אלא לכולי עלמא מוחלת היא: תחלת חופה.

וכי קאמינא אנא **בין בזו ובין בזו מחלוקת:**

”תחלה” היינו תחלת ביאה, ו”סוף” היינו סוף ביאה.

אמר רב פפא:

אי לאו דאמר רבי אבהו [אם לא שהיה אומר רבי אבהו]:

לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן, דאנא ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן אהרדי; אני

לפרש ד”סוף חופה” היינו תחילת ביאה כפשטות לשון הגמרא, ואין מודה רבי יוסי אלא בסוף ביאה.

8. כלומר, ובתחלת ביאה, וכדמוכח מהמשך הדברים.

היא מוחלת בלב שלם, אבל בסוף שכבר זכתה בכתובה, אמירתה לאו כלום עד שתכתוב שובר, ריטב”א בהבנת רש”י.

6. רש”י.

7. כן משמע מלשון רש”י; אבל לכאורה אפשר

סוף אמר רבי אבהו שלא נחלקו רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן, ולא בא רב פפא לחלוק עליו!?

ומפרשינן: הא קא משמע לן רב פפא:

דפליגי תרי אמוראי אטעמא דנפשיהו [עדיף לומר שחלוקים שני אמוראים בסברא שזה אומר הדין הוא כך וזה אומר שהדין הוא כך], ולא פליגי תרי אמוראי אליבא דחד אמורא [ולא לומר שנחלקו שני אמוראים בדבריו של אמורא אחר, אם הוא אמר כך או אחרת]!

כלומר: אם שמעת שתי לשונות, לפי לשון אחד נחלקו שני אמוראים בדין מסוים זה אומר שהדין כך וזה אומר שהדין כך [וכפי שלדעת רב פפא נחלקו רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן], ושמעת גם לשון אחרת שלא נחלקו אמוראים בדין אלא שאמורא אחד אומר: כך אמר פלוני והשני אומר: כך אמר פלוני, [וכפי שלדעת רבי אבהו נחלקו רב דימי ורבי יוחנן] ושמעת רבי יהושע בן לוי כיצד הוא אמר], בחר לך את הלשון הראשון, כי לפי הלשון השני נמצא שאחד מהם משקר, ואילו לפי הלשון הראשון בסברא הוא שנחלקו ואין כאן שקר.⁽¹⁰⁾

לא נוח לי בכך לומר שרבי יוחנן ורבי יהושע לא נחלקו, ואילו רב דימי ורבי יוחנן נחלקו בהבנת דברי רבי יהושע בן לוי; אלא:

הוה אמינא [הייתי אומר]:

רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אכן פליגי בביאור מחלוקתם של רבי יהודה ורבי יוסי ושלא כדברי רבי אבהו –

ורב דימי ורבי יוחנן הוא דלא פליגי כיצד אמר רבי יהושע בן לוי, כי:

מאי "סוף" דקאמר רבין אליבא דרבי יהושע בן לוי שנחלקו בו רבי יהודה ורבי יוסי: היינו סוף חופה שהיא תחילת ביאה, אבל בתחילת חופה לכולי עלמא הרי היא מוחלת, ואילו לרבי יוחנן בין בוז ובין בוז מחלוקת.

ומאי "תחלה" דקאמר רב דימי אליבא דרבי יהושע בן לוי שנחלקו בו רבי יהודה ורבי יוסי: היינו תחלת ביאה שהיא סוף חופה, אבל בסוף ביאה לא נחלקו שאינה מוחלת; ואילו לרבי יוחנן בין בוז ובין בוז מחלוקת.⁽⁹⁾

מאי קא משמע לן רב פפא בדבריו, והרי סוף

10. כתב רש"י את הסברא בזה: כי כאשר נחלקים שני אמוראים אליבא דאמורא אחר, שהאחד אומר: כך אמר פלוני והשני אומר: כך אמר פלוני, נמצא שהאחד מהם משקר, אבל כאשר נחלקים שני אמוראים בדין או באיסור והיתר, כל אחד מהם הרי הוא אומר שכן מסתבר, ואין כאן שקר, שכל אחד ואחד מהם אומר את סברת עצמו, זה נותן טעם להתיר וזה נותן טעם לאסור, האחד מדמה דבר לדבר באופן

9. נמצא לפי דעת רבי יהושע בן לוי: בתחלת חופה לדברי הכל הרי היא מוחלת בעל פה, ובסוף ביאה לכולי עלמא אינה מוחלת בעל פה, ולא נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי אלא בסוף חופה שהיא תחילת ביאה, וזה מתבאר מדברי רב דימי ורבי יוחנן.

ולפי דעת רבי יוחנן: מתחלת חופה ועד סוף ביאה נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי.

מתניתין:

נותנין לכתולה זמן שנים עשר חודש עד שתכנס לחופה, מיום שתבעה הבעל — לאחר שקידשה ולא קבעו זמן לנישואין (11) — להינשא. (12)

וזאת, כדי לפרנס את עצמה בזמן זה בתכשיטין.

ולאלמנה מן הנישואין (13) אין נותנין אלא שלשים יום בלבד כדי לפרנס את עצמה בתכשיטין, (14) כיון שהאלמנה אינה טורחת

הבעל צרכי סעודה וחופה; אבל בשיטה מקובצת ביאר שאין רש"י חולק על הביאור שנתבאר, ואין הוא והיא צריכין תביעה רק על הנישואין; ולשון רש"י בתחילת המסכת הוא: "נותנין לכתולה שנים עשר חודש משתבעה הבעל והזהיר על הנישואין לפרנס עצמה בתכשיטין".

ב. לדעת רש"י, הזמן שנותנים לאיש הוא כדי להכין צרכי סעודה וחופה, אבל הרא"ה ביאר בעמוד ב על הברייתא: וכן שתבעה היא נותנין לה שנים עשר חודש, ואע"פ שלא אמרו שנים עשר חודש אלא לקשט את עצמה, אע"פ שהיא רוצה יכול הוא לעכב כדי שתפרנס את עצמה, ובפשוטו גם במשנה מבאר הוא כן.

ולשון הברייתא "נותנין לה שנים עשר חודש" משמע, שגם בתבעה היא הזמן הניתן הוא לה כדי שתפרנס את עצמה, ולא לו כדי להכין צרכי סעודה וחופה, וצריך תלמוד.

ג. נחלקו הראשונים, אם הזמן שנותנים לאנשים הוא בכתולה שנים עשר חודש ואפילו היה הוא אלמן ואלמנה שלשים יום ואפילו היה הוא בחור, או שהדבר תלוי בו, שאם היה בחור נותנים לו שנים עשר חודש, ואם היה אלמן שלשים יום, ראה ברמב"ם פרק י מאישות בריטב"א ברא"ש בר"ן, ובטור ושולחן ערוך סימן נו.

13. תוספות יום טוב, ולשון הר"ן הוא: אלמנה "בעולה", ולא דוקא הוא.

14. בפשוטו שלשים יום של אלמנה הוא משעת תביעה כמו שנים עשר חודש של בתולה, ואולם

אחד, והשני מדמה באופן אחר, ויש לומר שאלו דברי אלהים חיים הם, כי לפעמים שייך טעם זה ולפעמים שייך טעם זה, שהטעם מתהפך לפי שינוי הדברים בשינוי מועט.

והריטב"א הוסיף: ואע"ג שנחלקו רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אליבא דתנאי רבי יהודה ורבי יוסי' במה נחלקו, התם נמי בסברא הוא שנחלקו, "שהרי לא למדו מן התנאים ולא קבלו מהם, אלא שאומר כל אחד מהאמוראים מה שנראה לו שהוא ראוי לומר שנחלקו בו התנאים.

11. ריטב"א ומאירי.

וכשם שנותנין לאשה זמן שנים עשר חודש, כך נותנין לאיש זמן שנים עשר חודש — אם האשה תבעה אותו להנשא — כדי לפרנס את עצמו בצרכי סעודה וחופה.

12. א. ענין התביעה של האיש ושל האשה הוא תביעה להנשא, וכפי שמשמע בברייתא שהובאה בגמרא לקמן בעמוד ב "המארס את הבתולה, בין שתבעה הבעל והיא מעכבת, ובין שתבעה היא והבעל מעכב, נותנין לה שנים עשר חודש משעת תביעה", ומשמע שהוא או היא תובעים להנשא והיא או הוא מעכבים, וכן פירשו הרמב"ם והמאירי את דברי המשנה.

ואולם לשון רש"י הוא: "נותנין לכתולה זמן לכניסתה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה להזהירה על עסקי חופה להכין תכשיטיה; לפרנס את עצמה, בתכשיטין", ומשמע שהתביעה היא לפרנס את עצמה בתכשיטין, ולפי זה תביעת האשה היא, שיכין

כל כך בתכשיטין, שהרי כבר יש לה מנישואיה הקודמין.

הגיע זמן שנים עשר החדשים מאז שתבעה הבעל⁽¹⁵⁾ ולא נישאו הנשים להם,⁽¹⁶⁾ הרי הנשים אוכלות משלו משל הבעל, וכן נותן הוא להם כסות ופרנסה.

ואוכלות הנשים בהגעת הזמן בתרומה אם היה הבעל כהן והיא ישראלית.⁽¹⁷⁾

רבי טרפון אומר: אם היתה בת כהן שנתקדשה לכהן⁽¹⁸⁾ שמתרת היא בתרומה —

נותנין הבעלים לה בשביל מזונותיה לאחר הגעת הזמן⁽¹⁹⁾ — אם ירצו — את הכל [את כל מזונותיה] מן התרומה, וכשיגיעו ימי טומאתה שאינה יכולה לאכול תרומה, תלך

תטרח ותמכור את התרומה ותקנה בהם חולין.⁽²⁰⁾

רבי עקיבא אומר: מחצה נותן לה חולין כדי שיהיה לה לאכול בימי טומאתה, ומחצה בלבד הוא נותן לה תרומה.

היבם אינו מאכיל את מי שהיא שומרת יבם שלו בתרומה.

עשתה ששה חדשים — מתוך שנים עשר החדשים שנקבעו לה — בפני הבעל דהיינו שהיה עדיין חי, וששה חדשים בפני היבם אחר שמת הבעל —

ואפילו עשתה את כולן בפני הבעל, ורק חסר יום אחד שעשתה בפני היבם⁽²¹⁾ —

או שעשתה כולן בפני היבם חסר יום אחד

19. כן מבואר בגמרא לקמן נח א.

20. בברייתא לקמן נח א מתבאר, כי לפי שיטת רבי טרפון אין נותנין לה תרומה [שהיא זולה מן החולין] בשיעור מספיק שתוכל לקנות בהם חולין [שהם יקרים מן התרומה] כדי מזונותיה בימי טומאתה, אלא נותן לה אותה כמות של תרומה כפי שהיה צריך ליתן לה אילו היה נותן לה חולין, ואף על פי שכשהיא מוכרת את התרומה בימי טומאתה אין היא יכולה לקנות בדמים אלו חולין כדי מזונותיה.

21. לשון רש"י הוא: או אפילו כולם בפני הבעל ואחד בפני היבם, אע"ג דרובא בפני הבעל, סוף סוף לא נתחייב במזונותיה בחייו.

עוד כתב רש"י: והוא הדין אם נתחייב נמי בחייו לא אכלה משמת [הבעל], דקנין הבעל פקע, אלא דאי כולם בפני הבעל הוה אכלה מיהא בחייו.

הב"ח סימן נו הבין בדעת רש"י שאין נותנין לה אלא שלשים יום משעת אירוסין, ראה בזה בהערות בעמוד ג גבי בוגרת.

15. נתבאר על פי לשון רש"י ב א ד"ה הגיע זמן; ובשולחן ערוך סימן נו פירש: הגיע זמן שנתנו לאיש.

16. ובלבד שהיה הבעל המעכב, ומבואר בגמרא לעיל ב ב, שאע"ג שהקרי הוא "נישאו" דהיינו הנשים [הכתיב הוא "נישאו" כדמוכח מדברי התוספות שם], אין זה אלא משום שמתחלה דיבר התנא על הנשים, ולכן המשיך ודיבר עליהן, אבל עיקר הכוונה היא שלא נשאו האנשים את הנשים משום שהם היו מעכבים.

17. רש"י; ומשום שכשהיא בת כהן הרי היא אוכלת בתרומה מכה אביה הכהן.

18. כן מבואר בגמרא לקמן נח א.

שאותו עשתה בפני הבעל — (22)

בין כך ובין כך הרי זו אינה אוכלת בתרומה.

זו — שאמרנו שלאחר הגעת הזמן בת ישראל שנתקדשה לכהן אוכלת בתרומה — משנה ראשונה היא!

ב-11 אבל בית דין של אחריהן אמרו: אין האשה אוכלת בתרומה אפילו לאחר שהגיע זמנה, עד שתכנס לחופה.

גמרא:

שנינו במשנה: נותנין לבתולה שנים עשר חודש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה:

מפרשת הגמרא: מנא הני מילי שזה הוא הזמן שיש ליתן לבתולה?

אמר פירש רב חפדא:

דאמר קרא אצל רבקה כשרצה אליעזר עבד אברהם לקחתה להיות אשה ליצחק: "ויאמר אחיה ואמה [של רבקה], תשב הנערה אתנו ימים או עשור" —

והרי מאי "ימים"?

אלימא: תרי יומי [שני ימים], (1) ו"עשור" היינו עשרה ימים?

כך אי אפשר לומר, שהרי: וכי משתעי איניש הכי, וכי כך הוא דרך דיבורם של אנשים!?

שמתחלה אמרו ליה אחיה ואמה לאליעזר: תשב אתנו תרי יומי, ואמר לחו אליעזר: לא, ושוב אמרו ליה אחיה ואמה לאליעזר: תשב אתנו עשרה יומי!?

הרי ודאי אי אפשר שאם סירב אליעזר לשני ימים שיסכים לעשרה ימים, ומה טעם יש להם לומר כן!?

אלא ודאי מאי "ימים"? היינו שנה —

וכמו דכתיב בגאולת בתי ערי חומה: "ימים תהיה גאולתו", ו"עשור" היינו עשרה חדשים, כי מאחר שסירב אליעזר לשנה תמימה, שבו ובקשו שתשב עמם לפחות עשרה חדשים.

הרי למדנו שנותנין לבתולה שנה שהיא שנים עשר חודש. (2)

ומקשינן: ואימא "ימים" היינו חדש, וכמו דכתיב גבי שליו: "עד חדש ימים", ו"עשור" היינו עשרה ימים!?

ב. פיסקא זו נראית מיותרת, ובגמרא יתבאר לשם מה שנאווה.

1. שהרי מיעוט רבים שנים.

2. לגבי בתי ערי חומה מבואר במשנה בערכין לא א, שאם היתה השנה מעוברת, נמשך זמן הגאולה שלושה עשר חודש, ודעת רבי שם ששנה של בתי ערי חומה היא שנת חמה היתירה

והתוספות [נדפס לקמן נח א ד"ה ואפילו] חולקין עליו וסוברים, שאם הגיע הזמן בחי הבעל הרי זו אוכלת אפילו אחר שמת, "מדקתני ואפילו כולם בפני הבעל חסר יום אחד בפני היבם, משמע הא כולן בפני הבעל אוכלת", ומראיות אחרות.

22. א. בריטב"א מבואר שרש"י גורס במשנתנו "או כולן בפני היבם" ותו לא.